

Projekti „Terviklikud planeerimislahendused pool-looduslike koosluste jätkusuutlikuks majandamiseks” (LIFE Viva Grass)

avakoosolek Läänemaal

20. mai 2015 kell 13 Lääne Maavalitsus, Haapsalu

Protokoll

Osalejad:

1. Grete Kindel, Lääne Maavalitsus
2. Merle Kuris, Balti Keskkonnafoorum
3. Kalev Sepp, Eesti Maaülikool
4. Kaja Lotman, Keskkonnaamet
5. Sirje Selart, Lääne-Nigula Vallavalitsus
6. Aivi Heinleht, Nõva Vallavalitsus
7. Liis Moor, Lääne Maavalitsus
8. Aivar Ieito, Eesti Maaülikool
9. Helen Koppa, Ridala Vallavalitsus

LIFE Viva Grass projekti ja Läänemaa projektialal planeeritud tegevuste tutvustus,
Merle Kuris, Balti Keskkonnafoorum

Merle Kuris tutvustas LIFE Viva Grass projekti, selle eesmärgi, tegevusi ja projekti pilootalasid ning andis ülevaate Läänemaal kavandatud tegevustest.

Ülevaade Läänemaa rohumaadest/pool-looduslikest kooslustest, nende majandamisest ning sellega seonduvatest probleemidest,

Kaja Lotman, Keskkonnaamet

Kaja Lotman rääkis sissejuhatuseks Euroopa Liidu rahadega PLKde hooldamise ajaloost ning

Projekti „Terviklikud planeerimislahendused pool-looduslike koosluste jätkusuutlikuks majandamiseks” (LIFE Viva Grass, projekt nr LIFE13 ENV/LT/000189) rahastavad Euroopa Liidu LIFE+ programm, Leedu Vabariigi Keskkonnaministeerium, Läti Keskkonnakaitse Fond, Eesti Keskkonnainvesteeringute Keskus ja projekti partnerid.

andis ülevaate Läänemaa pool-looduslikest kooslustest ning nende hooldamisest ja seonduvatest probleemidest.

Matsalus alustati rannaniitudest. Veiste arv vähenes 10 korda 1990-ndatel. Konsultandid soovitasid lihaveiseid. WWF Väinamere projekti õppereisilt tagasi tulles moodustati MTÜ Väinamere Pärandkoosluste Hooldajad. Projektis korraldati õppereise lihaveiste kasvatuse ja ka tapamajade/talu lihakombinaatide teemal. Projekti rahadest osteti loomaveomasin. 1996. a juba maksti Matsalus PLK hooldamise eest (Rootsi WWF rahadega).

Läänemaal on ca 17 400 ha inventeeritud poollooduslike kooslusi (peamiselt rannaniidud ja luhaniidud), kuid vaid 8360 ha on hoolduses, lisaks 790 ha taastamisel (2014. a andmed).

Valdav osa Läänemaa puisniitudest on kinni kasvanud. Praegu on LIFE projekti ettevalmistava projektina käimas PKÜ KIK projekt puisniitude kohta, selgitamaks välja huvi puisniitude taastamise/hooldamise vastu. Inimestele saadeti kirjad juba koos lepingutega ja öeldi, et peate ära otsustama 12 aastaks – see hirmutas inimesed natuke ära.

Probleemid:

- Probleemid maa omanikega maade rentimise teemadel.
- Osadel hooldajatel liiga suured alad, probleemid alade võsastumisega ja pilliroo vohamisega.
- Suurel osal luhahaheinal pole rakendust, Lihula katlamaja ei vaja nii palju kütteks ja loomasöödaks ei sobi (liiga palju tarna).
- Liiga keerukad toetuskeemid.
- Taotlejate jaoks probleemiks hiline niitmise alustamise kuupäev.

Arutelu:

- Talunikud, kes tahavad varem niita kui PLK puhul lubatud, ei võta PLK toetust, vaid ÜPT-d. Nüüdseks on jõutud konsensusele, et vähemalt sügisel võib puisniite karjatada.
- Keskkonnaministri määrus selle kohta, et PLK-sid riik ei omanda, on probleemiks nt Laelatu puisniidul, kus omanik tahaks puisniidu asemel hoopis metsa kasvatama hakata.
- Luhaniitudel on rohkesti tarna, mida lehmad ei taha, kuid hobused söövad hea meelega.

- Kompostimine võiks olla üheks lahenduseks biomassi kasutamise probleemile.
- Kuivenduskraavide kinnikasvamise tõttu lähevad puisniidud üha niiskemaks, mille tagajärjel kaovad käpalised ja levib saar. Saared kipuvad murduma ja takistavad niitmist. Kas oleks võimalik kuivenduskraave taastada? Kuivenduskraavide taastamise vajadus on ainult valdades, kus on PLKd.
 - Kui põhjendatud, siis on võimalik KIKist raha saada, nt liigitegevuskavade raames. Matsalu RP kaitsekorralduskava kinnitati hiljuti; kui seal on kraavide taastamine tegevusena sees, siis saab. Natura aladel on see tegevus kaitse tagamise eesmärgil võimalik.
 - Tänapäeva tehnika on liiga raske niiskete puisniitude jaoks. 1/3 puisniitudest võivad olla liigniisked. Sel juhul võiks kasutada käsiniitjaid. Ka trimmerdamise keeldu tegelikult ei ole, kuigi pidavat puisniidule halvasti mõjuma.
 - KIKist tehnika taotlemiseks peab PLK olema vähemalt 5 ha.
- Riigimaad tuleks ära kaotada maaomandite ja mere vahelt, kuna varem läksid maaomandid mereni välja.
 - Lehmamerel Sutlepa lahe ääres RMK taotles maad riigi omandisse, kuid vald ei andnud.

Läänemaa projektiala ökosüsteemiteenuste hindamine ja sotsiaal-majanduslik hindamine, Kalev Sepp, Eesti Maailikool

Kalev Sepp tutvustas Läänemaa projektialal läbiviidavaid hindamisi, selgitas ökosüsteemiteenuste ja avalike hüvede tähendust ning andis ülevaate, milliseid andmeid oleks hindamiste läbiviimiseks vaja Läänemaa projektiala kohta koguda. Ta tutvustas ka näiteid sotsiaal-majanduslikest indikaatoritest, mida plaanitakse projektis kasutada – külade elujõulisuse indeks ja ääremaastumise indeks.

Vald ja maakond ei pööra väga palju tähelepanu PLKdele. LIFE Viva Grass projekti eesmärgiks on leida lahendusi, kuidas PLK-sid kõige paremini ära kasutada. Inimesed ja ettevõtlus on kaks märksõna, mille vastu projektis huvi tunneme.

Ökosüsteemiteenused: jagatakse 4 rühma (varustavad, reguleerivad, elu toetavad ja kultuurilised teenused). Kõigil EL liikmesriikidel on kohustus määrata ja kaardistada

erinevate ökosüsteemide teenused aastaks 2014 ja hinnata nende teenuste rahalist väärtust aastaks 2018. Selle teemaga tegeleb praegu palju projekte. LIFE Viva Grass projektis kaardistatakse ja hinnatakse rohumaade/pool-looduslike koosluste ökosüsteemiteenused projektialadel. Avalikud hüved on hüved, mida kõik saavad piiramatult tarbida ja ühe inimese tarbimine ei vähenda teiste võimalusi.

Sotsiaal-majanduslikku hindamist teostab Jaak Kliimask. Selleks on vaja talunike ja talude ning turismiettevõtjate kohta ka infot, mida statistika andmebaasist ei saa.

EMÜ analüüsis külade elujõulisust ning selle seost kaitsealade ja maastike hooldamisega.

Kaitsealadel, kus on palju kõrge tühjenemiskõrgusega külasid, on kultuurmaastikud võsastunud.

Töö peaks valmima 2016 kevadel.

Oluline on kogukonnatunne. Karulas, Lahemaal ja Matsalus on kultuurmaastikud suhteliselt hästi säilinud, aga Haanjas halvasti.

Arutelu:

- Maavalitsuse jaoks on probleemiks väärtusliku põllumajandusmaa määramine. Väärtuslikuks põllumajandusmaaks loetakse kõrge bonieediga maad, mida on seetõttu kohustus harida – mis põhjustab probleeme nt parkide või PLKde puhul. PLKd on üldiselt väheviljakad ja neid ei tohi harida. Projekt võiks aidata kaasa nende vastuolude lahendamisele.
 - Väärtuslikud põllumaad on esialgu määratletud arvutis on tehtud kaardipõhise analüüsiga, aga tuleks ka sisuliselt läbi mõelda. 11. juunil on maavalitsusel selleteemaline kokkusaamine Põllumajandusministeeriumiga.
 - Kohustus on määrata väärtusliku mullaga alad, Siim Maasikmäe tegi meetodika. LIFE Viva Grass projektis kaardistatakse ökosüsteemiteenused, selle kaardi saab ka maavalitsus.
- Kuhu serverisse projektis koostatud kaardid üles pannakse?
 - Pole selge veel, kus see serverikeskkond saab olema, tehnilised küsimused on veel lahendamata.
 - Tuleks rääkida ka Maa-ametiga.
- Kuivenduse taastamist vajavad PLKd (peamiselt puisniidud) võiks kaardi peale panna, st kraavid kuni mereni välja, mida oleks vaja taastada. Peamiselt

merelähedased alad.

- Matsalu kohta on olemas ka info hoolduse ajaloo kohta (millal PLK on kasutusest välja jäänud). Selle põhjal saab hinnata kasutuspotentsiaali. Aga see on väga suur töö, mistõttu tervet Läänemaad ei ole võimalik sisse digida.
- LIFE Viva Grass projekt võiks anda sisendi maakonnaplaneeringusse. Maakonnaplaneering peaks valmima 31.12.2016. PLKdega seotud teemad on väärtuslikud põllumajandusmaad, rohevõrgustikud, väärtuslikud maastikud. Lisaks energeetika, ettevõtlus.
 - Eesti riik plaanib määratleda ka rahvusmaastikud aastaks 2017.
 - LIFE Viva Grass projekti koosolekud ja maakonnaplaneeringu koosolekud võiks ühildada, kui võimalik.
- Kas rohevõrgustikus ja väärtuslikes maastikes tuleb muutusi?
 - Ei tea veel, Tuuli Veersalu (endine ENTEC) kaardistas need eelmine kord. Natura võrgustik oli juba siis olemas. Valdadest tuleb võtta täpsustused. Kaarditöö on plaanis suvel.
- Lihulas kasutatakse heina soojuse tootmiseks (10% luhahaheina läheb kütteks, osa ka loomasöödaks). Kui heina pole, saab kasutada ka oksaprügi. Tõnu Teesaar peab tihti olema ka ekskursionijuht, kuna Lihula katlamaja on muutunud turismiatraktsiooniks. Ei tasu ära, kui peab heina kaugemale transportima, teised keskused on luhast kaugemal. Rõude võiks ka minna üle sellele küttele.
- Puisniiduheinast võiks teha nt lemmikloomahaheina, et anda sellele lisaväärtust.
- Kaardistada võiks puisniidud, mida võiks külastusobjektidena presenteerida (see tuleb muidugi läbi rääkida ka maaomanikega). See info peaks olema uuendatav, kuna olukord muutub pidevalt.
 - Hooldamise info on olemas PRIA andmebaasides. Need inimesed on teada, kes järgmised 5 aastat hooldavad.
 - Ekspertsüsteem võiks olla keskkond, mida maavalitsus või vald saaks elus hoida ja uuendada.
- Info PLKde seisundi kohta on Keskkonnaametil, kuid kuna seisund muutub pidevalt, siis pole kõigi PLKde kohta ajakohast infot.
- Võiks olla eraldi süsteem, kus iga maaomanik saaks arhiivi pidada, andmeid sisestada.
- EVALD – olemasolev süsteem EOMAPis, millega on liitunud juba kolm-veerand Eestit, sh Lääne-Nigula (<http://service.eomap.ee/laanenigulavald/>) ja Lihula vald

<http://service.eomap.ee/lihulavald/>). Võibolla saaks sellele lisada mooduli.

- Läänemaal on 136 PLK hooldajat, kontaktid saab Keskkonnaametist.

Protokolli koostas Merle Kuris, merle.kuris@bef.ee

